

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXX. - Štev. 7

T R S T - 21. aprila 1978

200 lir

**V protifašističnem
odporništvu
smo izbojevali svobodo.
Branimo in utrjujmo
republiko**

KPI ob 25. aprilu 1978

Srečanje delegacij posoške federacije KPI in novogoriške občinske konference ZKS

ODPRTA MEJA IN POOSIMSKO OBDOBJE V RAZPRAVI KPI in ZKS

Posoška federacija KPI in občinska konferenca ZKS iz Nove Gorice sta priredili srečanje komunistov iz obeh obmejnih področij. Prvi del srečanja (v petek, 14 t.m.) je bil v Novi Gorici, drugi del (15. t.m.) pa se je odvijal v Gorici. Srečanja, na katerem so obravnavali številna aktualna vprašanja, so se udeležili tudi predstavniki krajevnih oblasti in družbeno-politični delavci. V današnji številki objavljamo referate, ki so jih prebrali tovariši: Tullio Paiza, sekretar posoške federacije KPI, Tomaž Beltram, sekretar občinske konference ZKS iz Nove Gorice in Ivan Bratina, član vodstva posoške federacije KPI.

Tov. Paiza je govoril o temi: "Odprta meja in poosimsko obdobje v razpravi komunistov z obeh strani meje". Na samem začetku je dejal:

— Ob otvoritvi tega srečanja, ki sta ga organizirali posoška federacija KPI in občinska konferenca ZKS Nova Gorica o perspektivah odprte meje po osimskih sporazumih v viziji komunistov z obeh strani meje, mi dovolite, da se najprej zahvalim udeležencem, predstavnikom organov oblasti, ki so dovolili uporabo tega kvalificiranega mesta in organizatorjem ter vsem, ki so prispevali s podatki, raziskavami in informacijami pri delu mešanih komisij obeh partij ter za dane dokumente, ki predstavljajo osnovo za razpravo na tem srečanju, ki upamo, da bo koristen doprinos k širšim razpravam ekonomistov, sociologov in demokratičnih političnih sil Posočja o konkretnih možnostih sodelovanja na področju gospodarstva, urbanizma, kulture in znanstveno-tehničnega sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo.

To je tudi vsebina in smisel, ki smo si ga postavili s srečanjem včeraj v Novi Gorici in s tem danes. Želimo vzpodbuditi čimbolj konkretne razprave o perspektivah, ki jih prinašajo osimski sporazumi, upoštevajoč že opravljeno delo s podpisi teh sporazumov, kot tudi delo mešanih komisij na ravni vlad, pokrajine in občine.

Zdi se nam zaenkrat pomembno poudariti velik pomen, ki ga ima ta iniciativa v luči skorajšnjih izvršilnih dekretov države in različnih obveznosti, ki jih obe državi postopno realizirata.

S tem ne mislimo celotne zadeve prehitevati ali posegati v institucionalnost. Tu gre predvsem za iniciativo dveh partij, ki delujeta v okviru držav z

različno družbeno ureditvijo in tudi z nekoliko različnimi interesi, ki so lahko organizirale ta sestanek na račun dobrih odnosov, ki so se razvili v teku let v skupni borbi proti nacifašizmu v skupni viziji politike miru, popuščanja, sodelovanja med narodi kot prvenstvene osnove za dobre odnose. Ni dvoma, da k temu rezultatu prispeva tudi podpis mednarodnih sporazumov med Italijo in Jugoslavijo za določitev meje in odstranitev

žarišč napetosti in provokacij, ki so jih vedno koristile desničarske in nazadnjaške sile za nasprotovanje politiki miru.

Ponovno želimo poudariti naše napore, ponuditi skupno sodelovanje z dvema različnima odgovornostima na obeh straneh kot doprinos k nadaljnjemu poglobljanju odnosov dveh držav, o krepitvi prijateljstva med našima narodoma. Izhajajoč iz teh ugotovitev želim na tem mestu poudariti, kateri so napori in usmeritve naše partije.

Ni dvoma, da Italija preživlja krizo, ki je najtežja po vojni, da je to najhujši napad na državo, ki je dosegel višek z ugrabitvijo predsednika krščanske demokracije Alda Mora in usodo njegovega spremstva.

Ob tej priliki izražamo ne samo našo

(Nadaljevanje na 2. strani)

Poziv sindikatov ob 25. aprilu

Kot vsako leto bodo tudi letos v dneh med. 25. aprilom in 1. majem razne prireditve in proslave v počastitev odporništvu in osvobodilnega boja. Na grobove in pred spomenike padlih borcev in žrtev nacifašizma bomo polagali cvetje.

Če so bile proslave in razne druge pobude ob 25. aprilu in 1. maju v prejšnjih letih pomembne, lahko podčrtamo, da so letos nadvse pomembne in nujne ne le zaradi proslavljanja zgodovinskih obletnic temveč predvsem zato, da okrepimo boj za ohranitev in utrditev vrednot protifašističnega odporništvu in osvobodilnega boja.

To podčrtujejo borčevske organizacije, delavske stranke in sindikalne organizacije, ki pozivajo k največji udeležbi na najrazličnejših prireditvah ter k aktivnemu sodelovanju pri raznih pobudah.

Sindikalna federacije CGIL-CISL-UIL je objavila poziv delavcem v zvezi s 25. aprilom, dnevom odporništvu. Delavce je pozvala, naj se polnoštevilno udeležijo proslav in drugih prireditev, ker imajo glede na razplet Morovo ugrabitve in dogodkov, ki so s tem v zvezi, visok demokratični pomen.

"To je naš odgovor morilec — tako poudarja poziv sindikatov — odgovor morilec, pred katerimi branimo pravico do svobode in življenja, ki sta bistveni pridobitvi upora fašizmu. Tako se zoperstavljamo krvoločni skupini ki je napadla državo, nastalo v ognju protifašistične vojne in v kateri so dani pogoji za uveljavljanje pravic delavskega razreda.

Sindikalna federacija dalje ugotavlja, da se "delavski razred zavzema za miroljubno in omikano sožitje, kakršno ureja republiška ustava in ki je temelj ljudske in delavske udeležbe v osvobodilnem boju ter je tudi danes edino resnično jamstvo za demokratično bodočnost italijanskega ljudstva".

Odperta meja in poosimsko obdobje

solidarnost človeku in njegovi stranki, ampak tudi želimo poudariti našo odločnost in enotnost za obrambo države, ki je nastala iz osvobodilne borbe kot sad republikanske ustave in za katere obrambo so se prav sedaj prvič v zgodovini Italije združile večine državljanov. Obramba in ohranitev države in njenih demokratičnih institucij so danes tudi pogoj za nadaljevanje procesa obnove, ki jamči razvoj demokracije v naši državi in izhod iz krize. Prav zaradi tega sta terorizem in nasilje, ne glede na obliko, ki jo zavzemata, instrument desničarskih in reakcionarnih sil znotraj in zunaj Italije za zavoro razvoja Italije. V tem ni nobenih dvomov in zato ni odveč na tem mestu poudariti, da je premagovanje teh sil v poudariti demokracije in ljudskih množic ne samo v Italiji, ampak vseh držav in vseh narodov, ki so prežeti z željo po miru.

Svoje poročilo je sekretar posoške federacije KPI takole nadaljeval:

— Glavna politična linija mora biti usmerjena v ekonomsko obnovo tudi z odpovedovanji, v odstranjevanje ovir v socialno pravičnost, to je tudi prilika za moralno, kulturno in gospodarsko obnovo in mora predstavljati močno oporo za borbo, za solidarnost in enotnost naroda in demokratičnih sil.

Z realizacijo te politike smo naše napore usmerili v ustanovitev enotne vlade, ki naj bi izražala prav to enotnost. Čeprav ta cilj ni bil dosežen, ne po naši krivdi, je bila ustanovljena vlada, ki sloni na večini, katere del je tudi naša partija, smatramo, da je to pomemben korak naprej v italijanskih razmerah in omogoča spremljanje notranjih in zunanjih dogodkov in tudi njihovo reševanje s sodelovanjem ljudskih množic.

Ta vprašanja navajam ne zato, da bi povzročal formalne razgovore, ampak zato, ker čutimo potrebo na tem srečanju v Gorici in drugod kot politična stranka, vezana z problemi ljudi, predvsem in tudi kot stranka, ki je odgovorna za parlamentarno večino in ki razvija in išče kot skupno osnovo dveh različnih strani, za katere morajo slediti konkretizacije iz mednarodnih sporazumov, ki so podpisani. Napore moramo vložiti v iskanje obojestranskih interesov in poti za sodelovanje na različnih področjih, ki naj pomenijo tudi nadaljnji ekonomski razvoj pokrajine in dežele.

Ni dvoma, da je to odvisno v prvi vrsti od zunanje politike, ki sloni na miru in popuščanju, na sodelovanju in mednarodni kooperaciji in duhu Helsinkov.

Kot komunisti poudarjamo, da v celoti podpiramo ta načela in se zanje neprestano borimo. To je tudi pogoj, da premostimo blokovsko razdelitev in dosežemo sporazum o razorožitvi, s čimer bi zmanjšali napetosti, ki so na raznih krajih sveta in omogočili vlogo Evrope kot posrednika miru med ZDA in Sovjetsko zvezo in s tem dosegli mir na Sredozemlju in na svetu. Ta linija naše partije je

poznana v Italiji kot zunaj, tako v odnosih z drugimi komunističnimi partijami in v tej smeri smo delovali tudi v razpravah v komisiji za zunanje zadeve senata in parlamenta.

Poudarjamo, da niso mogoče enostranske rešitve iz blokovske razdelitve sveta, ampak podpiramo neuvrščeno Jugoslavije kot pozitiven faktor za mednarodno popuščanje. To je pomembno tudi zaradi realističnih pogledov na meje po drugi svetovni vojni. Iz interesov obeh držav izhaja potreba po mednarodnem popuščanju in razvoju prijateljskih odnosov med državama v skupnem interesu in njihovem vključevanju v mednarodna dogajanja.

V tej smeri je vloga, ki jo imajo lahko dežela in tri province ob meji, velikega pomena za utrditev te politike in tudi kot primer za vzgled drugim. Tu se kaže na konkretnem primeru meje, ki je najbolj odprta v Evropi, kako so interesi narodov presegli vse razlike in omejevanja. Ne želimo nekritično ali retorično razpravljati brez koristi, ampak želimo poudariti doprinos na področjih gospodarstva, politike in socialne politike. V tem smislu hočem poudariti zgodovino tega procesa in vlogo delavskega gibanja levih sil in naše partije.

Tudi zaradi tegadel lahko poudarimo, da je podpis sporazumov pomemben pogoj za razvoj ekonomске baze celotne dežele.

Ta dejstva morajo biti sprejeta v celotni deželi tako z demokratično razpravo, kot s praktičnimi dokazi predvidenih rešitev na osnovi tehnično-znanstvenih raziskav za odpravo nasprotij, ki so nastala tako ob prosti industrijski coni na Krasu, kot tudi potrebe po določitvi nove vloge dežele Furlanije-Juljske krajine in delavcev te dežele. Ne želim na dolgo poudarjati vrednost in pomen sporazumov, njihovo vsebino in napore za utrditev ekonomskega sodelovanja in protokola o prosti coni. To so poznana dejstva, na katerih izvajanju se dela in upošteva tako probleme luke kot tudi oskrbe s surovinami, energijo ter usklajevanjem različnih infrastruktur kot tudi novih vodnih poti.

Poznana so naša stališča v parlamentu, deželi pokrajini, v občinskih skupščinah, ko so prišla do izraza v razpravah v teh organih. Ob tej priliki želim samo spomniti, da je to bil prvi politični akt, izglasovan s široko večino, katere del je tudi naša partija in da smo s tem zaključili dolgo obdobje zgodovine tega področja s pozitivnim zaključkom. Pomembneje se mi zdi, da se zaustavim na drugih aspektih, ki so lahko koristni za razpravo z vsemi demokratičnimi silami. Zato mi dovolite, da poudarim nekatere zaključke in dokumente posoške federacije KPI, ki so bili sprejeti na ekonomski konferenci 1974. leta v obdobju velike krize dolarja in nafte in ki se je ponovila 1976. leta. V teh dokumentih smo dali tri zaključke: prvič — kriza v državi in učinki zunanje

krize so vplivali na spremembo družbe in naše dežele, ki ne more ostati zunaj tega, ampak mora, čimprej spremeniti strukturo in mehanizme, ki ne morejo več zagotavljati razvoja v deželi.

Potres je s svojim učinkom mnogo spremenil. Kljub temu pa ostajajo veljavne naslednje ugotovitve: goriška in deloma tudi tržaška pokrajina ohranjata svojo ekonomsko občuljivo in nesigurno pozicijo predvsem zaradi pomanjkanja razvojnih programov s široko javno podporo.

Druga predvidevanja ugotavljajo, da je dokončno zaključen politični in socialni proces, ki odpravlja vsako zapiranje in razdeljevanje do česar je prišlo na različne načine in iz različnih gledišč.

Zaradi tega je bilo potrebno, da so o tem procesu, ki je kazal globoke spremembe, razpravljale vse demokratične sile. Ta predvidevanja, ki so še vedno v veljavi, smo zaključili s konferenco, na kateri smo poudarili prioriteto nadaljnjemu prizadevanju, da bi Furlanija-Juljska krajina postala element gospodarskega razvoja, v katerega bi bili vključeni tudi ekonomski in socialni izvajalci iz drugih predelov Italije in inozemstva.

Zdi se nam, da sedanja kriza potrjuje veljavnost mojega izvajanja in da izvajanje Osimskih sporazumov lahko daje konkretne prispevke tudi v pogledu novega političnega okvira države.

Kriza posoške province je težka in dramatična. Ves industrijski potencial (ladjedelnštvo, tekstilna industrija, kovinarstvo) je v težki krizi, kar povzroča veliko brezposelnost. Danes bolj kot kdajkoli čutimo potrebo, da odklonimo vsako logiko, ki bi imela lokalni značaj, ne samo zato, ker je tesno povezana v okviru države, ampak zato, ker isti problemi, o katerih govorimo, — to so osimski sporazumi in obnova Furlanije — zahtevajo deželno gledanje in obravnavo. Istočasno pa je potrebna močna aktivnost na obrambi deželne enotnosti proti vsakim poskusom razdvajanja. Mislimo, da v tej razpravi goriška pokrajina lahko da pomemben prispevek. Potreba po hitrem izhodu iz krize mora sloneti na naporih vlade za realizacijo pomembnih investicij tudi na sodelovanju in kooperaciji ter skupnem razvoju obmejnih con. Ob tem mislimo, da morajo biti končana dela pri realizaciji avtoporta, prizadevanjih za industrijsko cono ob mejnem prehodu, povezovalne komunikacije, kompletiranje avtocest, mejnih prehodov, priprava študij o uporabi vod v kmetijstvu in energiji, študij o vodnih poteh, analize dveh gospodarskih realnosti na obeh straneh meje in uvedbe konkretnih možnosti kooperacije, dopolnitev določil o avtonomnem računu in videmskih sporazumih. To so pomembna dela in naloge velikih dimenzij, ki jih moramo načrtovati danes ne iskajoč konkurence drugih delov dežele, niti ozirajoč se na preteklost, ampak gledajoč na kompletnost vseh teh struktur, znotraj

pokrajine (luka, avtoport) s Trstom in ostalim delom Furlanije. Družbene intervencije v Posočju se morajo orientirati prav na te možnosti. Ob tej priliki je potrebno določiti, kdo naj usmerja in s katerimi sredstvi dela pri industrijski obnovi in pri socialni obnovi, ki je tako globoka. Odgovor, ki ustreza naši politični liniji in ki, poudarjamo, odgovarja tudi realnim interesom našega ljudstva, je, da nobena politična sila ali družbeni razred ne more sam najti izhoda in zagotoviti hitrejšega razvoja družbe. Nihče ne more danes izključiti sil in vitalne energije za realizacijo abstraktnih modelov. Vsaka hipoteza mora biti preverjena in konfrontirana z vsemi in tudi realizirana s sodelovanjem vseh. Prav zaradi tega smo načrtovali ta srečanja v tako odprti obliki brez naprej določenih rešitev, ker čutimo potrebo konfrontacije z vsemi demokratičnimi silami, inte-

lektualci, tehniki, gospodarstveniki, družbenimi in privatnimi, ekonomisti, sociologi, trgovci in obrtniki, ki so čutili ob odprti meji potrebo po razpravi prav zaradi razvoja njihovih dejavnosti in ki danes želijo zagotoviti njihov razvoj in aktivnost v povezavi s celotno družbo.

Tov. Paiza je zatem govoril o vprašanjih, ki še posebej zanimajo Slovence. Dejal je:

— Osimski sporazumi imajo pomembne idejne in kulturne dimenzije, ki naj pomagajo boljšemu razumevanju med dvema narodoma, ki imata različno zgodovino in različne tradicije, med dvema narodoma v okviru katerih živita in delata dve manjšini in ki jih moramo obravnavati kot faktor polne in obojestranske družbene in kulturne izmenjave in ne razhajanja. V tem smislu smatramo, da podpis osimskih sporazumov mora predstavljati tudi konec diskriminacije slo-

venske manjšine znotraj dežele.

V parlamentu se končno pripravlja zakon za globalno zaščito Slovencev, ki bo zagotovil pravico do šol, dvojezičnosti in zaščito avtonomije in enotnosti na vseh ravneh. O tem bo govoril v posebnem prispevku, ki je sestavni del tega srečanja. Vsa ta dejstva, ki so v predolgem obdobju predstavljala razdvajanje, lahko danes postanejo skupna naloga, izvor nove enotnosti in obogatitev obeh narodov.

Za doseg navedenih ciljev je pomembno, da imamo močno delavsko gibanje s tradicijo, ki se danes pojavlja kot vodilna sila v državi, sposobna da nadaljuje proces demokratizacije družbe. Poleg tega obstoja kulturna tradicija, ki je odprta v evropske miselne tokove in ki jih je prav fašizem omejil in izoliral in proti kateremu je prav delavsko gibanje v osvobodilni vojni dalo nov svobodoljubni impulz.

Omogočimo čimprejšnje konkretiziranje določil osimskega sporazuma

Referat tov. Tomaža Beltrama:

— Izhajamo iz nekdanj gospodarske, kulturne in sociološke zaokroženega področja, naseljenega z etnično mešanim prebivalstvom. Kljub tej razliki, je prebivalstvo tega sedaj obmejnega področja v preteklosti vedno našlo rešitve v skupno dobro. Rezultati tega skupnega dela in življenja so vidni v doseženi stopnji razvitosti.

Industrializacija je že zgodaj omogočila organiziranje delavcev v politična gibanja, med katerimi je svojo revolucionarno vlogo posebej močno uveljavljala Komunistična partija Italije, v katero se je naš slovenski delavski in kmečki razred številno vključeval, ker je program te stranke vključeval boj za socialno in nacionalno enakopravnost, saj so Slovenci v pretežni meri bili socialno izkoriščani v pretežni meri bili socialno izkoriščani sloj delavcev in kmetov. Iz te številne prisotnosti Slovencev v KPI so izšli pomembni partijski voditelji najprej v KPI in kasneje v KPS kot Jože Srebrnič, Ivan Regent, Franc Štoka, Jože Babič, Albin Vodopivec in mnogi drugi, med katerimi so bili tudi španski borci. Ta tesna povezanost komunistov ne glede na nacionalno pripadnost je omogočala, da so nekateri naši še sedaj živeči člani opravliali pomembne naloge. Tako so bratje Ušaj kljub stalnemu nadzorstvu policije imeli v lastni hiši skrbno skrito tiskarno in tiskali propagandni material in celo nekaj števil partijskega glasila Unità ter časopisa Delo. Z nastopom fašizma so se razmere za politično delovanje komunistov močno poslabšale, še posebej pa za Slovence in za napredne Italijane, predvsem za komuniste. Tako je nastopila doba velikega preganjanja in terorja in v zaporih in taboriščih so se znašli skupaj slovenski in italijanski tovariši.

Priča o dobrih odnosih med partijami je tudi dokument — skupna izjava KPJ, KPI in KPA o slovenskem vprašanju iz aprila 1934.

Skupen napad fašističnih sil aprila

1941 na Jugoslavijo in temu sledeči poziv KPJ na oborožen boj je naletel na ugodna tla tudi v Slovenskem Primorju, kjer je kmalu prišlo do organiziranja prvih partijskih enot, ki so ob kapitulaciji Italije prerasle v splošen ljudski upor poznan kot "Goriška fronta" ki je bila edinstven pojav v takrat okupirani Evropi. V upor so sodelovali številni delavci italijanske in furlanske narodnosti in kasneje prešli v partizanske enote, ki so spadale pod poveljstvo slovenskega 9. korpusa.

Nova meja, ki je nastala po 2. svetovni vojni, je močno posegla v dotedaj ustaljeno življenje in navade prebivalstva tega področja s presekanjem komunikacij in z ločitvijo naravnih, kulturnih, upravnih in gospodarskih središč. Te težave je še stopnjevalo obdobje hladne vojne.

Šele po smrti Stalina in postopnim reševanjem odprtih mejnih vprašanj so se ponovno odpirale možnosti tesnejšega obmejnega sodelovanja še zlasti je možnost bila dana z opredelitvijo ZKJ po lastni poti v socializem in z nastajajočo politiko neuvrčenosti, katere tvorci so Tito, Nehru, Naser. Prizadevanje ZKJ za mir v svetu in dobro sosedsko sodelovanje in enakopravnost med narodi se je odrazilo tudi v odnosih s sosednjimi državami in je z Italijo najbolj razvito, kar kaže tudi na podobno zunanje-politično usmeritev republike Italije. Rezultat takih dobrih odnosov so že desetletja stari maloobmejni sporazumi, po katerih je letno preko 15 milijonov prehodov meje.

Vse navedeno kaže na to, da so ljudje tega področja vedno skupno obravnavali in skupno reševali vprašanje lastnega razvoja, zato tudi današnje sprečanje ni nič izjemnega v tej naši skupni zgodovini za boljši jutri.

Tako kot je ZK v preteklosti kazala nove poti nadaljnjega razvoja in lepše perspektive za našega delovnega človeka, tako so tudi danes komunisti na današnjem srečanju Posoške federacije in ZK Nove Gorice ugotovili stopnjo razvitosti

medsebojnih odnosov in nakazali interese in potrebe obmejnega prebivalstva, da te odnose še poglobimo. Čvrsti in prijateljski odnosi med obmejnem prebivalstvom so garancija tudi za dobre odnose med državama, za katere sta obe strani zainteresirani.

Osimski sporazumi, ki so osnova razprav naših dveh srečanj, so prvi konkreten rezultat Helsinške konference. S podpisom osimskih sporazumov je tudi mednarodnopravno urejna meddržavna meja, ki je bila dolgo, zaradi svoje geografske pomembnosti predmet špekulacij mednarodnih reakcionarnih sil. Podpis osimskih sporazumov je tudi velika zmaga naprednih sil v Italiji in v svetu.

Pogodba kot del osimskih sporazumov, ki določa mejno črto, je praktično že izvršena. V izvajanju ali pripravi pa so ostali deli osimskega sporazuma, za katere smatramo, da so poglavitna osnova stabilnosti odnosov med obmejnimi prebivalstvom in državama in za dobre sosedske odnose.

Maloobmejni sporazumi, ki so vključeni v osimske sporazume, so že dosele omogočili visoko stopnjo medsebojnega sodelovanja predvsem na gospodarskem področju. Ugotavljamo pa, da so v marsičem že zastareli, ker se niso dovolj hitro in ustrezno prilagajali hitremu razvoju in industrializaciji na obeh straneh meje.

Glavne stvari, ki bi jih morali v maloobmejnih sporazumih spremeniti, so predvsem konkretizacija možnosti industrijske kooperacije, skupnih vlaganj ter znanstvenega in tehničnega sodelovanja. Predvsem mislimo, da bi maloobmejni sporazumi po svoji vsebini morali omogočati hitrejša in enostavnejša sklepanje gornjih oblik sodelovanja, kot jih omogočajo veljavni zakoni.

Zavira obmejnega sodelovanja je tudi predvidena procedura prilagajanja maloobmejnih sporazumov, ki je sedaj ve-

zana na delovanje medvladnih komisij pooblaščenih za spreminjanje in dopolnjevanje teh sporazumov. Zaradi odmaknjenosti teh komisij od konkretnih potreb obmejnega gospodarstva bi bilo potrebno v okviru meddržavno dogovorjenih globalnih kvot, prenesti pooblastila za prilagajanja maloobmejnih sporazumov na deželne vlade in njihove organe. Še posebej mislimo, da je to mogoče uresničiti, ker se menjava po maloobmejnih sporazumih (Tržaški in Goriški) odvija preko "conto autonomo", avtonomni račun in ta menjava naj ne bi vplivala na devizne bilance držav. Ravno tako podpiramo vsa druga prizadevanja in predloge, ki vodijo k poenostavitvi in razširitvi obmejnega sodelovanja. V tem smislu so izredno pomembni napor slovenske gospodarske zbornice in gospodarske zbornice Jugoslavije in ustreznih ustanov na drugi strani meje. Težiti moramo, da bi se za maloobmejne sporazume uveljavila ustrezna določila, ki jih vsebuje "Accordino" za "Trento — Alto Adige", ki obravnava gospodarski sporazum med Avstrijo in Italijo.

Najstarejši od maloobmejnih sporazumov je Videmski iz leta 1955 in je

od svojega nastanka dalje doživel pomembne razširitve, vendar mislimo, da bi bilo potrebno tudi tega še nadalje razširiti, saj so iz njega izločeni nekateri bližnji industrijski centri kot mesta Tržič, Videm in drugi. Predlagamo, da bi se maloobmejni pas po videmskem sporazumu razširil na 40 km od meje na obeh straneh.

Nekatere pravice po Videmskem sporazumu (za iznos valute in drugega) so sedaj manjše od pravic, ki jih imajo državljani s potnim listom. To so gotovo anomalije, ki jih je potrebno odpraviti in prilagoditi novo nastalim konkretnim razmeram.

Tak razvoj dobrososedskih odnosov in odprta meja v največji meri služi polnopravnemu razvoju manjšin na obeh straneh meje, ki morajo biti most sodelovanja med sosednjima državama in narodom. S podpisom osimskih sporazumov in v njih vsebovanih določilih o manjšini so dane možnosti, da tudi slovenska manjšina v Italiji pridobi pravice, ki jih ustava republike Italije predvideva. S tem z zvezi podpiramo prizadevanja KPI za sprejem zakona o globalni zaščiti slovenske manjšine.

V preteklosti so bili med SRS, deželo Furlanijo-Juljsko krajino in Koroško razvejani kulturni, športni in gospodarski stiki, ki pa so v zadnjih letih v upadanju prav zaradi oživiljanja neonacizma na Koroškem in s tem kratenja osnovnih človekovih pravic s strani države kot je Avstrija, ki se deklarira za visoko stopnjo demokracije. Sodimo, da ne more priti do izboljšanja odnosov med Jugoslavijo in Avstrijo in tudi v trikotniku Celovec — Gorica — Nova Gorica vse dotlej, dokler se ne prizna manjšini pravic, ki izhajajo iz avstrijske državne pogodbe, katere podpisnica je tudi Jugoslavija.

Na koncu je tov. Beltram dejal:

— Namen naših srečanj in seveda tudi današnjega je, da na osnovi pripravljenih referatov in razprav udeležencev poglobimo naša sedanja spoznanja o osimskih sporazumih in njihovem vplivu na odnose ob meji od Karavank do morja in da z našo aktivnostjo in z aktivnostjo vsega prebivalstva ob meji omogočimo čimprejšnjo konkretizacijo določil iz Osima in s tem spremenimo mejo, ki je bila še ne dolgo od tega žarišče napetosti in špekulacij, v mejo miru in dobrososedskega sodelovanja.

Slovenska narodnostna skupnost po Osimu

Referat tov. Ivana Bratine.

— V poosimski perspektivi moramo tudi manjšinsko problematiko Slovencev v Italiji obravnavati v luči novih elementov, ki izrecno izhajajo iz sporazumov in ki potrjujejo, da sta zaščita in razvoj narodnih manjšin pogoj za miroljubno sodelovanje in dobre sosedske odnose med državama.

V zvezi s tem se nam zdi potrebno citirati uvod v pogodbo, kjer obe državi potrjujeta svojo privrženost načelu največjega možnega varstva državljanov — pripadnikov manjšin, ki izvira iz njunih ustav in njune notranje zakonodaje in ga vsaka stran uresničuje avtonomno, pri čemer se ravna tudi po načelih ustanovne listine Združenih narodov, univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, konvencije o preprečevanju kakršnihkoli oblik rasne diskriminacije in univerzalnih paktov o človekovih pravicah" in odstavka iz resolucij, ki sta bili sprejeti v zbornici in senatu z glasovi vseh demokratičnih strank in s katerima se je ob ratifikaciji sporazumov v parlamentu italijanska vlada obvezala "da poskrbi za ustrezne instrumente za zagotovitev popolne enakopravnosti, svobodnega razvoja in globalne zaščite slovenske narodne manjšine, ki živi v deželi Furlaniji-Juljski krajini" (iz resolucije sprejete v poslanski zbornici dne 17. decembra 1976) in "da ustvari ugodnejše pogoje za popolno enakost v pravicah in za globalno zaščito slovenske manjšine, ki živi v deželi Furlaniji-Juljski krajini" (iz resolucije sprejete v senatu dne 24. februarja 1977).

Seveda gre pomen Osima za slovensko manjšino v Italiji preko teh zelo točnih in obvezujočih izjav, ki so med drugim neločljiv del celotnega sporazuma in sloni na tem, da se je ustvarilo novo ugodnejše

ozračje za končno rešitev odprtih problemov slovenske narodne skupnosti. Odprava hipoteke nerešenih mejnih problemov in odpiranje novih perspektiv za nadaljnji razvoj in krepitev obmejnega sodelovanja pomenita na eni strani odstranitev ovir, ki so dolga leta onemogočale pravno ureditev položaja Slovencev v Italiji, na drugi strani pa temelj, na katerem manjšina gradi nove odnose z matičnim narodom in uveljavlja svojo specifično vlogo v demokratičnem razvoju italijanske družbe.

Demokratične sile v Italiji, v prvi vrsti Komunistična partija Italija, so bile vedno mnenja, da predstavlja zaščita narodne manjšine uresničitev določil republiške ustave in so se tudi borile za doseg ustreznih zakonov ne glede na odprto vprašanje meje. Le-to pa je dejansko vedno negativno vplivalo na vsakršni pravni poseg v tej smeri. Sam posebni statut, ki je ščitil Slovence bivajoče na Tržaškem je v določeni meri onemogočal enotni razvoj celotne narodne skupnosti s tem, da je tudi pravno ločil Slovence v Italiji. V trenutku, ko dajejo osimski sporazumi manjšini kot obmejni stvarnosti nenadomestljivo vlogo združevanja sosednjih narodov, jo priznavajo končno kot nedeljivo celoto od Milj do Trbiža in zato deležno iste zaščite, ne glede na teritorialno pripadnost njenih članov.

Sodelovanje ob meji, ki ga sporazumi začrtajo na ekonomskem, tehnološkem, kulturnem področju, predstavlja za manjšino ne samo udeležbo pri skupni rasti obmejnega območja, pač pa tudi možnost, da se dosedanji odnos do matičnega naroda, (ki je bil čestokrat omejen samo na kulturno in jezikovno povezavo) spremeni v neposredno spoznavanje njegovega družbeno-ekonomskega

razvoja, t.j. njegovega dinamičnega preoblikovanja. Mislimo tukaj na proces integracije in trajnega sodelovanja ob meji, tako na kulturnem kot na gospodarskem področju, ki bi omogočal manjšini neposredno in dejansko spremljanje in spoznavanje razvoja družbe matičnega naroda.

Nobene take vloge pa si ne moremo zamisliti, če ne bo manjšina uživala pravic, ki so predpogoj za ohranitev in razvoj narodnih značilnosti in vrednot, če ne bodo vsi njeni pripadniki kot posamezniki in kot celota globalno zaščiteni z ustreznim zakonom. Prav v boju za globalno zaščito je slovenska narodna skupnost v Italiji dosegla veliko stopnjo enotnosti vseh komponent, v katerih se pluralistično izraža, ne glede na to, da je bilo v ta namen pripravljenih in predloženih več zakonskih osnutkov (najprej je leta 1971 KPI predložila svojega, sledili so še osnutki PSI, PSIUP, SSK-SDZ, "paket" SKGZ, v zadnjih časih pa še nova osnutka SSK in naše partije, o katerem se je prav v teh zadnjih dneh zaključila širša razprava). Novost na tem področju pa nedvomno predstavlja umestitev posebne komisije, ki jo je imenoval predsednik vlade na zahtevo in pritisk enotne slovenske delegacije in ki ima nalogo, da prouči vse probleme Slovencev v Italiji in da pripravi vladni osnutek zakona za njihovo zaščito. Mislimo, da to predstavlja res zmago enotnega nastopa vseh slovenskih komponent, posebno zato, ker je predsednik vlade določil kot rok delovanja isto obdobje, ki je predvideno za izdelavo posebnih dekretov v zvezi z uresničevanjem določil sporazumov in s tem priznal, da je globalna zaščita neločljiv del Osima in da si zato brez te ne moremo zamisliti nobenega razvijanja novosti, ki

jih sporazumi prinašajo. Prav v zvezi s tem mislimo, da zahteva sedanji trenutek najširšo enotnost med Slovenci, ki bi pomenila tudi masovno gibanje za globalno zaščito. Poiskati je treba in izkoristiti vse oblike boja, ki bi jasno pokazale kaj hočemo in ki bi tudi pridobile najširše zavezništvo vseh italijanskih demokratičnih sil.

Zdi se nam potrebno osvetliti, vsaj na kratko, to kar pojmuje, ko govorimo o globalni zaščiti. Gre, kot smo že povedali, za poseben zakon, ki naj bi v enem samem posegu zagotovil Slovincem na različnih področjih tiste osnovne pravice, ki jih v demokratični Italiji še ne uživamo. Če sledimo našemu novemu osnutku (je pa to splošna ugotovitev vseh drugih osnutkov in predlogov in zato tudi splošna zahteva vseh Slovencev), je treba zagotoviti manjšini:

- neovirano rabo jezika,
- razvoj in avtonomijo šolstva,
- krepitev kulturne in znanstvene dejavnosti,
- ohranitev značilnosti in razvoj gospodarstva na ozemlju, kjer bivajo Slovinci.

Kar se tiče jezika, je treba v deželi Furlaniji-julijski krajini izenačiti slovenski jezik z vsemi učinki z uradnim italijanskim jezikom in zagotoviti popolno uveljavitev dvojezičnosti v vseh krajih, kjer živijo Slovenci.

Posebno pozornost je treba posvetiti šolstvu: na eni strani je treba razširiti mrežo slovenskih šol vseh vrst in stopenj v tržaški in goriški pokrajini in ustanoviti — prvič v zgodovini — slovenske šole za Slovence, ki živijo v videmski pokrajini; na drugi strani je treba zagotoviti slovenski šoli popolno avtonomijo z ustreznimi organi, ki morajo upoštevati vse potrebe povezovanja šol in družbe, ki izhajajo iz najnovejših zakonov in tudi vse posebne značilnosti in funkcije, ki jih ima slovenska šola kot najbolj dragocen element ohranjanja narodne zavesti manjšine in aktiven dejavnik razvoja celotnega slovenskega kulturnega prostora.

Zelo pomemben je tudi razvoj manjšine kot teritorialne stvarnosti, tako v zvezi z delovanjem znanstvenih in kulturnih ustanov, prosvetnih in športnih društev, kot tudi v zvezi z gospodarskim razvojem območij, kjer živijo Slovenci. Poosimska perspektiva odprte meje in nadaljnega sodelovanja ob meji odpira seveda velike možnosti, da se bodo ti kraji razvijali hitreje na kulturnem, znanstvenem, tehnološkem in gospodarskem področju, ne glede na to pa je potrebno, da država preko dežele izdela posebne večletne načrte za spodbujanje družbenega, gospodarskega in kulturnega razvoja slovenske narodne skupnosti kot dopolnilo k deželnemu razvojnemu načrtu. Pri načrtovanju in izvajanju omenjenih posegov mora neposredno sodelovati narodna skupnost kot izraz krajevnih ustanov in slovenskih družbenogospodarskih in kulturnih organizacij.

Zdi se nam potrebno tukaj poudariti vlogo, ki jo bodo imele pri izvajanju teh določil občine in pokrajine. Mislimo predvsem na slovenske občine, osnovne ustanove italijanske države, ki predstavljajo kot take za narodno skupnost neke vrste uradno priznanja. Zanimariti pa

ne smemo miti vloge in obveznosti, ki jih imajo v zvezi s tem vprašanjem tržaška, goriška in videmska pokrajina in vse občine, na območju katerih živijo tudi Slovenci. Za te mora postati vprašanje slovenske narodne skupnosti osnovno vprašanje kulturnega, prostorskega in gospodarskega razvoja: v naši pokrajini torej ne samo vprašanje nekaj občin, v goriški občini ne samo vprašanje nekaj predelov, pač pa vprašanje celotne pokrajine in celotnega mesta. V ta namen je treba upoštevati manjšino kot posebno značilnost, ki ima svoje mesto v celotnem razvoju zainteresiranega območja.

Osimski sporazumi niso samo sad Helsinške konference in dolgoletnega sodelovanja ob meji, so zmaga vseh italijanskih naprednih sil, ki so se vedno borile, da bi odstranile negativno dediščino in ostanke preteklosti, da bi ustvarile temelje za novo sožitje med narodi, za plodno in ustvarjalno sodelovanje med sosednjima državama. Izvajajo pa se v obdobju, ko se v italijanski družbi uveljavljajo napredne demokratične sile, ko se sam demokratični sistem razvija v novih oblikah participacije in decentralizacije državnega aparata. To je velika prilika, ki

jo moramo Slovenci izkoristiti, saj nam dejansko omogoča, da dosežemo tako globalno zaščito, ki bi predstavljala ne samo zagotovitev vseh pravic, ki so potrebne za ohranitev in neoviran razvoj narodne skupnosti, ampak tudi tak razvoj, ki bi se dejansko vključil v splošni razvoj demokracije. Mislimo namreč, da je posebno v sedanjem političnem trenutku omogočanje razvoja slovenske narodne skupnosti dolg, ki ga mora italijanska država plačati po tridesetletnem zavlačevanju in priložnost ovrednotenja notranje demokracije z vsemi tistimi značilnostmi, katerih nosilec je manjšina, tako kot narodna skupnost, ki živi in se razvija v okviru države, kot tudi nenadomestljiv element združevanja sosednih narodov in zato aktiven faktor dobrega in plodnega sosedskega sožitja. Od tod tudi prepričanje, da je naš današnji boj za globalno zaščito neločljiv del boja demokratičnih in naprednih komponent italijanske družbe za večje in bolj popolno demokratično življenje. Zato se danes čutimo subjekt, ki uveljavlja svojo enakopravnost z večinskim narodom prav v trenutku, ko z njegovimi zdravimi in naprednimi silami sodeluje pri gradnji nove in demokratičnejše družbe.

Listina o pravicah Slovencev videmske pokrajine

Dne 7. aprila t. l. so kulturna društva Slovenska Benečije na tiskovni konferenci v Vidmu predstavila Listino o pravicah Slovencev videmske pokrajine.

Listina se glasi:

— Slovenci v videmski pokrajini doživljajo zaradi potresa leta 1976 najbolj dramatičen trenutek v svoji zgodovini.

Posledicam dolgotrajne represivne politike, ki je potiskala slovensko narodnostno skupnost na rob dogajanj ter načela njene materialne in duhovne osnove, se zdaj pridružujejo posledice naravne katastrofe, ki ni pretresla samo družine in vasi, temveč tudi vse še ohranjene gospodarske in družbene strukture ter povzročila posledice, kakršnih ne zasledimo nikjer drugje.

Žrtve dvojne katastrofe se Slovenci v videmski pokrajini v trenutku, ko je hudo ogrožen njihov goli obstoj, obračajo s to listino na politične, družbene, kulturne in sindikalne dejavnike ter na vso javnost in v prepričanju, da pomeni ta skupnost neprecenljivo vrednoto za Italijo in da daje Furlaniji evropsko obeležje, pozivajo k solidarnosti z napore za njeno rešitev.

Kakor je nujno obnoviti po potresu prizadete kraje, tako je na ozemlju, kjer živijo Slovenci, v prvi vrsti potrebno oživiti družbene in gospodarske strukture, kar bo tudi povračilo za škodo, ki so jo te strukture utrpeli zaradi političnih krivic.

Da bo ta težavna akcija uspela, je treba pospešiti vračanje slovenske narodnostne skupnosti k svojemu narodnostnemu izvoru tudi s tem, da jo država kot tako prizna. Na ta način bo ponovno našla zavest same sebe in ob solidarnosti drugih

Slovencev postala subjekt svojega preroda.

Ob trideseti obletnici ustave se Slovenci sklicujejo na njena še neuveljavljena določila in zahtevajo uresničitev demokratičnih svoboščin, ki zagotavljajo posameznikom in skupnostim pravico do lastnega humanega razvoja, do svobode v pluralizmu spodbud v političnih, verskih in sindikalnih združevanjih, do izražanja misli v izvorni obliki, ki je vezana na materin jezik, do gospodarske svobode, ki naj jo zagotovi delo kot osnovna pravica.

Slovenci videmske pokrajine živijo že več ko tisoč let ob današnji vzhodni italijanski meji, za ozemlju, ki zajema več občin od Kanalske doline do reke Idrije. Porazdeljeni v štiri narečne skupine, so skozi stoletja ohranili svojo narodnostno in jezikovno identiteto, kar dokazuje tako zgodovina, kot še danes živa kulturna dediščina, ki je med drugim tudi nasledek široke upravne in politične avtonomije, ki jo je to ozemlje v preteklosti uživalo kot mejni pas oglejskega patriarhata in beneške republike.

V ta ovir, ki sega do današnjih dni, spada nekaj beneških likovnih in literarnih spomenikov, ki zavzemajo častno mesto v zgodovini slovenske ustvarjalnosti.

Avtonomijo je po napoleonskih vojskah Avstrija ukinila in beneškim Slovincem ni bila več povrnjena, tudi po letu 1866 ne, ko so bili priključeni k italijanskemu kraljestvu. Nasprotno, od leta 1866 so začeli izvajati načrt, katerega cilj je bil izbrisati vse izvirne lastnosti na-

rodnostne skupnosti. Učinki te načrtne akcije trajajo še danes.

Državnemu aparatu je bila zaupana naloga, da prisili prebivalstvo zatajiti lastno kulturo, svoj jezik, še celo svoj izvor. Z nizkotno propagando se je posrečilo ustvariti v ljudeh občutek, da so zaradi svoje narodnostne pripadnosti manjvredni. Vsaka javna oblika slovenskega izražanja je doživljala napade, najuglednejši slovenski kulturniki, književniki, zgodovinarji in znanstveniki so bili preganjani.

Mladini je bilo onemogočeno slovensko izobraževanje v šoli; njej je bila celo zaupana naloga, da zatire rodno govorico. Represivna akcija je doživela višek z nastopom fašistične diktature, ko je prišlo celo do zaplomb katekizmov in do prepovedi rabe slovenskega jezika v cerkvi, kjer so mu ohranjali dostojanstvo ga gojili in spoštovali.

Antifašistični boj in republiška ustava, ki sloni na načelih svobode, demokracije, enakopravnosti in pluralizma, na načelih torej, ki so idejna osnova za priznanje pravic Slovencev v videmski pokrajini, sta bila ob nacionalističnem poimovanju državne enotnosti in ob sovražni politični volji neučinkovita.

Četudi je v boju za osvoboditev slovensko prebivalstvo zmoglo dati pomemben prispevek, je bila njegova odpornost po vojni s silo oslajena. Tako se je lahko uveljavljala nacionalistična prevara, ki je zanikovala že sam obstoj Slovencev v videmski pokrajini.

To represivno akcijo ki je prizadela demokratično zavest pomembnih osebno-sti, združen in političnih skupin, je spremljal, in to ne naključno, tragični pojav izseljeništv, ki je tu zadobilo razsežnosti množičnega odhajanja mladine in povzročilo demografsko hravitve slovenske skupnosti, da se je v kratkem času zadnjih tridesetih let številčno znižala na polovico in se tako znašla na skrajnem robu golega obstajanja.

Resnost teh razmer je po drugi strani kljub vsemu pripeljala do utrditve zavestnih sil skupnosti in do prebuditve mladih moči. Čeprav je bila skupnost prizadeta v integriteti svoje etnične zavesti in socialno in gospodarsko potisnjena na rob, širi z obnovljeno skupnostno in moralno prizadevnostjo živo tkivo kulturnih in emigrantskih društev. Kljub političnim oviram je tako lahko pognala in zrasla volja po prerodu Slovencev v videmski pokrajini.

Kot v drugih kritičnih trenutkih slovenske narodne zgodovine, se tudi danes na številnih množičnih kulturnih prireditvah, kakor so na primer tabori na Kamenici, zbirajo pripadniki skupnosti. Njihova različna mnenja in tendence najdejo stično točko v organizaciji obrambe skupnosti, naj bo na njenem lastnem ozemlju kot zunaj njega, ter v opozarjanju izvoljenih organov in demokratičnih sil v Furlaniji, v deželi in v državi na problem Slovencev v videmski pokrajini.

Med najbolj pomenljivimi trenutki v enotnem delovanju društev je bila organizacija velikodušne pomoči, ki jo je Slovenija nudila po potresu prizadetim krajem. Ta pomoč je pokazala na možne oblike sodelovanja in izmenjavanja med

Furlanijo in Slovenijo v skladu z duhom osimskega sporazuma, ki je prav tedaj stopil v veljavo.

S to pogodbo, ki je porok za stabilnost meja in za želeno prijateljsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo, je neopravičljiv kakršenkoli političen izgovor proti priznanju pravic slovenske skupnosti v videmski pokrajini, pravic, ki so po ustavi enake pravicam tržaških in goriških Slovencev.

Slovinci v videmski pokrajini odločno odklanjajo vsakršno razlikovanje med njimi in drugimi deli slovenske skupnosti, ker je to jasen poskus nadaljevanja politike, ki jih je doslej izolirala in potiskala na raven krajevne posebnosti. Nasprotno, poudarjajo nujnost ukrepov, ki naj popravijo sedanje stanje kulturnega razkroja, v katerem so se znašli zaradi dolgotrajnega izvajanja take politike.

Slovenska skupnost v videmski pokrajini, danes porazdeljena v narečne skupine, se bo lahko v polnosti izražala, kadar bo njena dragocena skupna jezikovna in kulturna dediščina rešena s danje uničujoče brezbrzičnosti in bo slovenskem izobraževanju, torej v plodnem stiku s slovenskim knjižnim jezikom, naša naravni združujoči okvir za svoj specifični, sodoben, ustvarjalni in prispevku vseh Slovencev odprt razvoj.

Slovensko izobraževanje, ki naj se organizira na šolah različnih stopenj v okviru avtonomnega slovenskega šolskega okraja, se bo moralo opreti na vsemu prebivalstvu odprte ustanove in službe, kot so knjižnice, gledališče, muzej, prostori za društveno delovanje, televizijska služba, tisk. Za slovensko izobrazbo učiteljev in kulturnih delavcev naj bi skrbela fakulteta za vzhodnoevropske jezike pri novoustanovljeni videmski univerzi, ki naj bi dala Furlaniji evropsko vlogo.

Vendar moramo poudariti, da bo lahko ponovna pridobitev izvornih duhovnih in ustvarjalnih možnosti povsem učinkovita le, če bo skupnost ponovno pridobila tudi svoje človeške sile, ki jih je izgubila najprej zaradi prisilnega izseljevanja, potem še zaradi množičnega odhajanja prebivalstva po potresu.

Na slovenskem ozemlju je zato treba smernico državnega zakona o obnovi Furlanije, "naj se v pričakovanju odobritve deželne načrta takoj izvedejo tisti posegi, ki so nujni in neodložljivi", izvajati tako, da bo v okviru obnove osnovni cilj vrnitev izseljene delovne sile in njena ponovna vključitev v proizvodno dejavnost doma. Samo tako bo obnova na tem ozemlju dejansko usmerjena k ciljem, ki jih omenjeni zakon določa, to je "h gospodarskemu in družbenemu razvoju ter k ponovni ureditvi teritorija, k pospeševanju industrijske in kmetijske proizvodnje, k okrepitevi storitev in k rasti zaposlitvene ravni, ob ohranjanju etnične in kulturne dediščine prebivalstva".

V tem programu za obnovo in prerod bodo imele osrednjo in odločilno vlogo prizadete gorske skupnosti, katerim je potrebna, poleg izrednih sredstev in pooblastil, primernih izjemnosti nalog, tudi prenovitev njihovih sedanjih struktur, da bodo pri njihovem delu lahko dejansko sodelovale najširše plasti prebivalstva. Nadaljnji prostor za njihovo

delo bo treba iskati v perspektivah "gospodarskega sodelovanja v obmejnih pokrajinah", o katerih govori poseben člen osimskega sporazuma in ki še posebej zadevajo gorske skupnosti, v katerih živijo Slovenci videmske pokrajine.

Ta dokument je rezultat širokih posvetovanj vseh organizacij Slovencev v videmski pokrajini, med njimi tudi posvetovanja ob sestavljanju pisma, poslanega predsedniku ministrskega sveta v Rimu avgusta 1977.

Z njim nalagamo videmski pokrajini, ki je naravni predstavnik Slovencev na svojem ozemlju, občinam in gorskim skupnostim, deželi Furlaniji-Juljski krajini in parlamentu italijanske republike plemenito nalogo, da prispevajo k dejanskemu uresničenju na primernejših ukrepov, ki naj Slovincem zagotovijo čimprejšnje uživanje človeških in državljanskih pravic, določenih v ustavi in deželnem statutu, da se njihovi skupnosti povrne možnost razvoja in napredka, ki ji pripada.

PRIREDITVE

Prosvetno društvo France Prešeren iz Boljunca prireja v sodelovanju s šolo Glasbene matice v Trstu koncert mladinskega pevskega zbora Trnovo pri Ljubljani. Zborovodja Majda Hauptman. Koncert bo v soboto, 22. aprila ob 20,30 v gledališču v Boljuncu.

Slovenska prosvetna zveza prireja revijo otroških in mladinskih pevskih zborov NAŠA POMLAD, v nedeljo, 22. aprila ob 17. uri v Kulturnem domu v Trstu.

SPD Tabor Opčine v sodelovanju s partizansko zvezo ANPI - VZPI prireja razstavo pisem in dokumentov iz koncentracijskih taborišč in ujetništva. Razstava je v Prosvetnem domu na Opčinah in bo odprta do 30. aprila.

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

GOSTOVANJA KAZALIŠTA KOMEDIJA IZ ZAGREBA

DRŽIČ - FOTEZ - STRAŽIČIČ

DUNDO MAROJE 72

glasbena komedija v dveh delih

V četrtek, 27. aprila ob 20,30 v gledališču "G. Verdi" v GORICI

PRISPEVKI

Tov. Bruno Žerjal iz Boljunca se spominja pokojnih staršev in strica. Mati Marija je preminila pred 8 leti, oče Jože pred 7 leti, stric Matija pa lani. V počastitev njihovega spomina je prispeval 15.000 lir za sklad DELA.

V POČASTITEV SPOMINA

Ob vplačilu naročnine za tekoče leto so prispevali za sklad DELA:

Viktor Ota, Kroglice, 2.000 lir, Jože Starec, Boljunec, 2.000 lir, Mario Sancin, Zabrežec, 2.000 lir in Dario Kocjančič, Sesljan, 2.000 lir.

Vsem iskrena hvala.

Letni proračun občine Devin-Nabrežina odobren z glasovi skupin KPI, PSI in SSK

Občinska uprava je pripravljena sodelovati z vsemi demokratičnimi svetovalskimi skupinami

Devinsko-nabrežinski občinski svet je tudi letos, z glasovi KPI, PSI in SSK odobril letni proračun, ki ga je predložila, po daljši razpravi v krajevnih skupnostih, manjšinska levičarska uprava. Do zadnjega trenutka pred glasovanjem, ki se je vršilo v torek prejšnjega tedna, je bil izid glasovanja neznanka in zgledalo je celo, da bo prišlo do poraza upravnega odbora in do imenovanja komisarske uprave.

Menimo, da je prav, da javnost izve nekaj več o vsem, ki je privedlo do ugodnega zaključka.

Kakor v preteklosti so se upravitelji tudi letos obrnili na ostale svetovalske skupine z namenom, da bi jih pritegnili k sodelovanju ali vsaj k glasovanju za občinski proračun za tekoče leto. Srečali so se najprej s predstavniki Slovenske skupnosti, s katerimi so vedno gojili dobre odnose in se z njimi pogostoma posvetovali. Ni prišlo do konkretnih zaključkov, ker se je SSK odločila, naj se o odnosu do uprave izreče njihov občni zbor, ki se je vršil v soboto, 8. aprila v Nabrežini. Zvedelo se je, da so prišla do izraza kritična in različna mnenja, ki so znak nasprotujočih si struj v tej stranki. Končno je prevladalo stališče, da se ne sklene z upravo nobenega sporazuma, naj se pa glasuje za proračun. Tako bi ta dva tehnična glasova preprečila padec uprave.

V predpripravah so se upravitelji srečali tudi s predstavniki socialdemokratov in demokristjanov. Socialdemokrati niso hoteli sprejeti vabila za vstop v upravo in so vnaprej napovedali, da se bodo pri glasovanju za proračun vzdržali. Večje zanimanje je bilo opaziti pri demokristjanih, čeravno so ti izrazili upravi več kritik češ, da jih je ta v zadnjem letu diskriminirala. Predvsem so ji očitali, da je pasivna na urbanističnem področju in da zavira turistični razvoj v občini. Ni bilo težko razumeti "kam pes taco molí"! Najbrž jih razburja dejstvo, da se ni uprava še odločila (Op. ur.: upati je, da se ne bo odločila niti v bodoče!) izdati gradbenega dovoljenja za okrog 1500 ministranov v seslanskem zalivu. To vprašanje je zelo pereče in take velike odgovornosti bi uprava ne rada sama prevzela. Menimo — tako pravijo občinski upravitelji — da bi bilo najbolje, ako bi se o tem izrekli vsi devinsko-nabrežinski občani. Kljub vsemu so demokristjanski zastopniki izrazili željo po soočanju z občinskimi upravitelji.

Pred razpravo o proračunu sta v tej zvezi izdala vsaka svoj letak krajevni sekciji KPI in PSI. Obe stranki sta vabili ostale politične sile k sodelovanju in opozarjali javnost na posledice, ki bi nastale s padcem uprave. Istočasno je tudi

nabrežinska sekcija SSK izdala daljše sporočilo polno kritičnih pripomb na račun občinskih upraviteljev. Sicer vsakdo ve, da je lažje kritizirati kot pa delati!

Razprava o proračunu se je razvijala precej dolgo v dveh zaporednih sejah občinskega sveta. Najprej je uvodno poročilo podal župan tov. Albin Škerk, na kar je podrobneje o proračunu spregovoril odbornik tov. Depangher. Župan je uokviril sedanji politični moment, ki ga pod pritiskom gospodarske krize in naraščajočega terorizma doživlja država. Podčrtal je pomen delovanja občinske uprave, ki je kljub finančnim stiskam ohranila in celo izboljšala razne socialne storitve, ki so temeljnega pomena za občane. Omenil je dalje, da uprava ni izvedla dvoletnega programa javnih del zaradi prepovedi najetja bančnega posojila. Tjuda tudi ta problem bo rešen. Z novim zakonom je ponovno dana možnost najetja posojil za javna dela, kar bo uprava izkoristila. Izdelan je bil že obširen program javnih del, ki ga je občinskemu svetu predložil podžupan tov. Caldi. Odbornik Depangher je v svojem poročilu pojasnil tudi značilnosti novega zakona, ki obvezuje krajevne uprave, da uravnovešijo svoj proračun. To se zgodi prvič v povojni dobi. Za dosego tega cilja določa zakon nekatere poviške občinskih pristojbin (100% povešek na smetarsko službo, 100% povešek davka na pse, na najemnine občinskih javnih površin, itd.).

Razprava, v katero so posegli mnogi svetovalci, je bila napeta zaradi ostrih kritik predvsem iz strani demokristjanskega svetovalca dr. Paseja in Antka Terčona (SSK).

Dr. Pase je očital upravi, da je "statična" na urbanističnem in turističnem področju; da ni izvedla načrta za ljudske gradnje; da diskriminira demokristjansko stranko, ker v študijsko turistično komisijo ni vključila njenega predstavnika; da je opustila začetno sodelovanje in da se je približala samo SSK. Po teh očitkih je dr. Pase vseeno izrazil pripravljenost na soočanje z upravo o vseh vprašanjih.

V svojem dolgem posegu je svetoalec Antek Terčon izjavil, da je SSK zelo kritična do uprave, češ da se ni držala sporazumov in da je zavzemala negativna stališča glede raznih vprašanj (o šolskem okraju, o splošnem regulacijskem načrtu, o izterjevanju davka INVIM, o kraških rezervatih, itd.). Glede časne namestitve dveh uradnic je ostro kritiziral upravo, ker ena od teh ne pozna slovensčine. Pristavil je, da je prejšnja uprava sprejela več uslužbencev in med temi niti enega, ki bi ne poznal tudi slovensčine. Vedeti bi moral, da sedanja uprava ni

sprejela v službo omenjeni uradnici po kakih privilegijah, ampak izključno po njihovih sposobnostih. Poleg tega se je svetoalec Terčon pritožil, da sedanji upravitelji kritizirajo prejšnjo njihovo upravo, kar se mu zdi neumestno. Res čudna je ta njegova logika, saj pravico, ki jo sam uporablja, hoče drugim kratiti. Končno naj še povemo, da je Antek Terčon predlagal vrsto popravkov k proračunu, ki so zveneli kot grožnja upravi. Predlagal je, naj se črta izdatek za izdelavo načrta za ljudske granje; naj se ne finansira športnega igrišča v Sesljanu in naj se ta denar uporabi za razširitev nogometnega igrišča v Nabrežini; izrazil se je proti prispevku turistični ustanovi in dal nekaj drugih predlogov.

Uprava je zavnila omenjene tri predloge ter sprejela nekaj ostalih popravkov, s katerimi se je svetoalec Terčon zadovoljil. Zaključil je, da njegova skupina glasuje za proračun in da naj ta dva glasova uprava upošteva le do prihodnjih deželnih volitev, ko bo treba preveriti nadaljnje možnosti občinskega upravljanja.

Pred glasovanjem, ki je izpadlo, kot smo že omenili, se je župan zahvalil predvsem Slovenski skupnosti in vsem ostalim za doprinos k razpravi. Obljubil je, tudi da bo uprava upoštevala vse nasvete, da bo skušala odpraviti razne pomanjkljivosti in da je pripravljena sodelovati z vsemi demokratičnimi svetovalskimi skupinami v občinskem svetu.

OBČINSKI ANTIFAŠISTIČNI ODBOR DEVIN - NABREŽINA

25. aprila

ob 10. uri odkritje plošče v spomin padlih v Medjevasi,

ob 11. uri proslava na glavnemu trgu v Nabrežini, kjer bodo po polaganju vencev pred spomenik padlih borcev in žrtev nacističnega terorja govorili predstavniki demokratičnih strank, partizanske zveze, sindikalnih organizacij in SPD Igo Gruden.

Sodelovali bodo pevski zbori devinsko-nabrežinske občine in krajevna godba na pihala.

Občani, z udeležbo izpričajte protest proti terorizmu in hotenje po zaščiti republike ter demokratičnih ustanov!

Odbor

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Miroslav Košuta

VITEZ NA OBISKU

mladinska igra v šestih slikah

V četrtek, 27. aprila ob 10.30 in 14.30 v telovadnici v NABREŽINI

Kaj se skriva za kratico RB

Ideologija in tehnika novega terorizma

Tudi navidezno nora in strahotna dejanja vedno narekuje logika. Treba je odkriti in zgrabiti, če jo hočemo zlomiti. Dokler se bomo borili z "neznanim sovražnikom", bomo težko ustavili val terorizma in ubežali "filozofiji", ki nam jo hoče vsiliti.

Če hočemo ustaviti zavest boja proti terorizmu, moramo ustvariti novo znanost o tem pojavu, ki v Italiji — pa tudi v drugih evropskih državah — grozi, da bo postal endemična sestavina politične stvarnosti in temeljna ovira na poti osamosvojitve delavskega razreda. Če preiščujemo o minulosti, odkrijemo, da ni bilo naključje, da smo s pritegnitvijo ljudskih množic razbili fašistično fazo strategije napetosti, ker smo odkrili njen cilj in njene namene. "Komu koristi" je bila parola, pa tudi ključ za razumevanje, ki je ljudem pomagal k spoznanju, k zavesti, da se bojujejo proti nečemu, da nadaljujejo z bojem v drugih okoliščinah. Ta zavest je še danes živa in močna, dokazale so jo demonstracije v odgovor na ugrabitev Mora in ljudsko ogorčenje nad krutostjo, ki so jo pokazali teroristi. Sedaj je treba premisliti, razviti v množicah politično zavest o ciljih in namenih RB in se pripraviti na odgovor, ki ga bomo dali komunisti in vsi demokrati. Zavedati se moramo, da imamo opraviti s sovražnikom, ki ne nastopa le dvoumno ali kar naravnost kot levičar, temveč se poskuša gibati ob pomoči psevdorevolucionarnih teorij ter s tem prisiliti k solidarnosti ekstremistične in obrobne sile ter izkoristiti družbena in politična nasprotja.

Cilj rdečih brigad: ustvariti (navidezno) stanje državljanske vojne

Nastali problem ne vzbuja nobenega dvoma: njegov cilj je, ustvariti (navidezno) stanje državljanske vojne, ki bi strmogavila vse politične in družbene procese, korenito spodkopala zgodovinsko nalogo delavskega gibanja in poglala v zrak oblike političnega in demokracijskega posredovanja.

Delovni naslov je izredno stanje, v katerem bi se bojujoča se stranka morala pokazati "alter ego" totalitarne in avtoritativne države, ali kot subjekt, ki vodi in predstavlja politiko proletarskega boja. V pričakovanju takega trenutka uporabljajo strategijo, ki bo v političnem sistemu od zunaj sprožila celo vrsto preobratov in v ta namen uvedla vmesne prehode, ki bodo vrnili državo njegovi naravni vlogi, njeni represivni dolžnosti.

Z drugega stališča bi lahko rekli, da terorizem RB deluje in hoče delovati kot nekakšna zvijača, s katero bi državi omogočile in ji pomagale doseči tiste avtoritativne ukrepe, ki jih delovanje organiziranih množic hkrati narekuje in preprečuje. Na tej ravni postane, kot vedno, neogibna uporaba čisto dru-

gačnega in tudi močnejšega lutkovnega gledališča: vsa zgodba o terorizmu ostane enaka sebi, namreč zgodba o izvajalcih, ki delajo za cilje, nasprotne uradno razglašeni ciljem. V svoji presenetljivi samokritiki nekdanji nemški terorist Bommi Baumann čisto jasno priznava: "To je bil prvi policijski korak k razglasitvi izrednega stanja, ki je povezano z našo dejavnostjo, naj omenim, da nam je preko bonnske tajne službe sam potiskal v roke bombe." O tem nihče ne dvomi. Toda pravi problem je še vedno poskus in možnost provokacije s hojo po levi, kar naj bi pritegnilo soglasje ali pa vsaj nevtraliziralo ljudske množice in nastopanje v imenu upora proti resničnim protislovjem, s čimer naj bi postali oborožena roka družbenih eksplozij. Razraščanje ob robu družbenih bojov in znotraj družbenih sprememb; "če pripadnike RB, ki so zrasli iz bojov zadnjih let v Italiji, osvobodimo odgovornosti za Morovo ugrabitev in jo naprtimo tajnim službam", pomeni, da zanikamo nekaj, kar smo od nekdanj trdili, da so tudi "RB del družbene resničnosti teh let", trdi v sporni italijanski članek v časniku "Lotta continua".

Levičarski terorizem, ki je nastal v krizi in iz krize revolucionarnih gibanj tretjega sveta in posledičnega postopnega izginjanja vsake politične razsežnosti, ki je pripeljalo do prevlade puške nad politiko, torej daleč od kakršnekoli maoistične perspektive ljudske vojne, je stvar poznega kapitalizma zadnjih šestdesetih let. Ne poznamo razvite dežele, ki ga ne bi bila poskusila. (Kar zadeva terorizem tistega kova, ki ne išče teoretično ideoloških nagibov, temveč stavi vse na posledice izvršenih dejanj, ne smemo pozabiti, da je postal v ZDA v vseh šestdesetih letih skoraj normalno sredstvo za odločanje in za reševanje političnih položajev). Posledice pa so seveda različne glede na različnost položajev. V nekaterih deželah npr. v ZR Nemčiji so ga uporabljali kot pretvezo za pridobivanje soglasja pri omejevanju svoboščin in demokracije, ki je ustrezala krizi države in propadu politično-gospodarske krize. Če je namreč res, kar je svojčas izjavil Walter Lequer, da bo namreč ta gospodarska kriza — kar sili državo, da zaostre nadzor in disciplino ter se bolj kot prej vmešava v delovne spore ter želi s tem preprečiti propadanje že tako trhlega tkiva — neogibno pripeljala k omejitvi državljanov svoboščin, če torej obstaja objektivna težnja po spremembah avtoritativnega pomena vloge in oblike poznokapitalistične države, je vloga terorizma jasna. Le-ta je ne le v onemogočenju boja proti takim težnjam, temveč v tem, da bi država uzakonila obrambo zakonitosti za vsako ceno, porušila v močkah ljudstva pravo povezavo med družbeno krizo in neredom, dala pečat zločinstva in sama po sebi izključila iz sistema tiste družbene in politične sile,

ki jih sistem, tak kot je bil, ni mogel vključiti, okrepila naj bi prepričanje, da se izboljšanje gospodarskih razmer in demokracije, varnost in svoboščine, med seboj ne ujemajo in se med seboj uničujejo.

Resnična nevarnost terorizma, tudi v razmeroma ustaljenih razmerah, kakršne so v ZR Nemčiji, je torej v njegovem sodelovanju z objektivnimi procesi, v vrtnanju po nerazrešljivem klopčiču vzrokov in posledic. Dobro bi bilo, če spomnimo — in v tem je nenavadna in morda nenaključna zveza z razvojem in zgodovino RB — da se je postopno naraščanje posurovelosti terorističnih metod, ki so jih uporabljali člani "Rote Armee Fraktion" (ugrabitev krščanskega demokrata Lorenza, uboj javnega tožilca Bubacha in bankirja Ponta ter naposled ugrabitev Schleyerja, ki spominjajo na prav tako razburljive dogodke v Italiji), še stopnjevalo, potem ko so zapustili prizorišče stari vodje od Baaderja do Meinhofove in ko je izginila vsaka povezava z nedkanjimi ideali, ki niso bili samo retorični.

Napačno bi bilo če bi se samo zgražali

Postopno zginevanje programa, ki bi bil hkrati tudi politična utemeljitev dejanj, je ustrezno nadomestilo stopnjevanja zadetega cilja. Počasi so izginevali tudi nekdanji teroristični vodje, ki so bili vedno povezani s programom, dokler ni prišlo do popolne anonimnosti novih vodij. Iz določnega zornega kota je bila podobna tudi pot RB: omejitev — vsaj v zadnji fazi — vse strategije na maščevanja in povračilne ukrepe, prestavljanje cilja od svarilnega dejanja, ki sporoča, oziroma se ima za sporočilo, k revolucionarni vsebini, ki jo je "za hip prevaral reformizem" in k napadu na državo v imenu represije v škodo "pripadnikov revolucije".

Ugrabitev predsednika DC Mora pa po našem mnenju vseeno napoveduje preobrat, ki bi ga bilo nevarno podcenjevati. Napačno bi bilo namreč, če bi se samo zgražali zaradi njegove krutosti. Zdi se, da v tem primeru kvaliteten skok v tehniki spremlja tudi skok v politični strategiji, lahko bi rekli tudi sprememba "institucionalne politike" teroristov, ki se srečuje, če se ne motimo, tudi s spremembo nekaterih kategorij, ki jih prej niso nikoli uporabljali v "sporočilu", pa jih najdemo.

(Konec prihodnjic)

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor **ALBIN ŠKERK**
Ureja uredniški odbor
Odgovarja **FERDI ZIDAR**
Uredništvo in uprava:
Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 764-872, 764-047
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24-36
Poštni tekoči račun 11/7000
Letna naročnina 3.000 lir
Tisk: Tipo/offset Riva
Trst, Ulica Torrebianca, 12